

Dezvoltarea competențelor de comunicare la copiii cu dizabilități auditive din perspectiva sistemului verbotonal

Lăcrămioara URSACHE¹

Abstract:

The verbotonal system was created in the 50s in Zagreb, Croatia, by academician Petar Guberina. This system expresses a scientific approach to listening, speech and language. Verbotonal theory was the first one to discover and emphasize the importance of human body in transmitting speech to deaf persons.

The verbotonal applications are used by the specialists in the complex rehabilitation of hearing and speech of persons who were unable to develop good speaking abilities. The application of the verbotonal theory in the context of hearing and speech pathologies is named the verbotonal method.

To achieve an optimal correction in the optimal frequency is necessary to obtain the optimal values for an optimal language

Keywords: verbotonal system, verbotonal method, verbotonal rehabilitation, optimal frequencies, optimal correction, optimal language.

Metoda verbotonală-delimitări conceptuale

Sistemul verbotonal a fost creat în anii '50 în Zagreb, Croația, de către academicianul Petar Guberina. Acest sistem exprimă o abordare științifică a ascultării, vorbirii și limbajului.

“La baza sistemului verbotonal se află percepția diferiților stimulilor sonori pe anumite benzi de frecvență. Acestea poartă denumirea de frecvențe optime. Utilizând frecvențele optime în percepția sonoră, fiecare persoană este învățată să asculte stimulii, să îi identifice și apoi să reproducă structura verbală” (Verbotonal Education, 2016).

Petar Guberina consideră drept componente esențiale ale comunicării următoarele elemente (Anca, 2000):

- Limba, care stă la originea transmisiei și recepției informației, constituită din sisteme fonologice, morfologice și sintactice;

- Valorile limbii: intonația, ritmul, pauzele, timpul, mișcările care dau limbajului valențe afective;
- Contextul: comunicarea se derulează într-un context determinat.

Valorile limbii au fost împărțite în valori acustice și valori vizuale. Valorile acustice sunt legate de corpul uman, sensibil pe frecvențele joase, responsabile de transferul ritmului și intonației.

Din această categorie fac parte:

- Intonația;
- Ritmul;
- Tempoul;
- Pauza;
- Tensiunea;
- Intensitatea.

Din categoria valorilor vizuale ale limbajului oral fac parte mimica, gestică și mediul înconjurător.

În urma nenumăratelor studii întreprinse în domeniul patologiei auzului și

limbajului a apărut metoda verbotonală. Metoda verbotonală este utilizată cu succes în Croația, în reabilitarea auditiv-verbală a copiilor cu dizabilități auditive și/de limbaj și reprezintă o metodă bazată pe antrenarea abilităților auditive și de exprimare verbală.

Reabilitarea și procedurile educaționale specifice metodei verbotonale sensibilizează o serie de căi multisenzoriale pentru a declanșa acțiuni sinestezice în corpul omenesc. Urmare a acestei stimulări, folosind frecvențele optime în percepția sonoră, copiii cu dizabilități auditive pot învăța să asculte stimulii, să îi identifice și să reproducă, cu aproximație, modelul motric.

În centrul filozofiei verbotonale se află conceptul de „optimal” care, în opinia lui M. Pansini (apud Mihaljevic, 2016), vizează corectarea „optimală” și limbajul „optimal”.

Corectarea “optimală” (Mihaljevic, 2016) se referă la obținerea următoarelor valori:

- Auz optimal - reprezintă recunoașterea rapidă și fără efort a informației acustice și reacția adecvată la aceasta. Auzul optimal este posibil doar prin intermediul câmpului auditiv.
- Câmp auditiv optim - zona specifică din spectrul auditiv-verbal în care sunetul este cel mai bine perceput.
- Sunete optime ale vorbirii - plecând de la teoria octavelor optime, perceperea sunetelor - vocalele și consoanele - poate fi dezvoltată utilizând filtre pentru a modifica frecvențele prezentate la ascultător (de la foarte joase, la înalte).

- Transferul - adică mutarea procesării informației din zona deficitară într-o altă zonă - neafectată, fără deficite.
- Discontinuitate optimă, se referă la faptul că procesul auzului este unul discontinuu, atât pentru urechea funcțională, cât și pentru cea nefuncțională.
- Condiții optime ale valorilor de articulare și vorbire pe frecvențele joase, capabile să ducă la îmbunătățirea percepției fonemelor pe tonalitate înaltă, reducând oboseala ca urmare a efortului depus în vederea percepției.
- Percepții spațiale optime - valori foarte importante în reabilitarea vorbirii deoarece informațiile sunt integrate într-o arie multisenzorială a cortexului și orice deficit, semnalat la nivel temporal, se va reflecta automat în tulburarea percepției spațiului (întrucât stimularea este multisenzorială, relația dintre timp și spațiu fiind evidentă).

Dacă toate aceste valori sunt obținute, se poate vorbi de îndeplinirea tuturor condițiilor pentru achiziționarea limbajului optimal, care presupune: emoționalitate optimă, învățare, motivație și memorare optimă, condiții sociale optime, profesionalism optim, reabilitare optimă, comunicare optimă.

Înțelegerea modului în care este fundamentată teoretic metoda verbotonală, precum și identificarea unor modalități practice de implementare a acesteia, mi-au fost înlesnite de participarea, alături de un grup de specialiști de la Liceul Tehnologic Special pentru Deficienți de Auz, Cluj-Napoca, la un program de formare profesională în

Croația, în cadrul unui proiect Erasmus +, intitulat “Formarea competențelor de comunicare la copiii cu deficiențe de auz prin metoda verbotonală-premisă a incluziunii sociale”.

Pregătirea teoretică a cuprins audierea unei serii de prelegeri, susținute de specialiștii în metoda verbotonală de la POLIKLINIKA ZA REHABILITACIJU SLUSANJA I GOVORA SUVAG din Zagreb.

Pregătirea practică a constat în urmărirea unor activități demonstrative și workshop-uri, care s-au desfășurat la grădinița și Școala Policlinicii SUVAG. Aplicațiile practice ale metodei verbotonale au vizat: stimularea senzorială, stimularea mișcărilor corpului și dramatizarea.

Competențele profesionale, dobândite în urma participării la stagiul de formare în metoda verbotonală, au condus la îmbunătățirea și diversificarea, totodată, a procedurilor de reabilitare complexă auditiv-verbală, în raport cu cazuistica cu care mă relaționez.

Plecând de la aceste considerații, în anul școlar 2015-2016, am inițiat un studiu prin care am dorit să demonstrez faptul că dezvoltarea optimală a valorilor acustice și vizuale ale limbajului copiilor cu dizabilități auditive, poate fi realizată prin introducerea, în cadrul activităților educative și recuperativ-terapeutice, a unor aplicații practice de inspirație verbotonală.

Obiectivele studiului

Obiectivele studiului au fost următoarele:

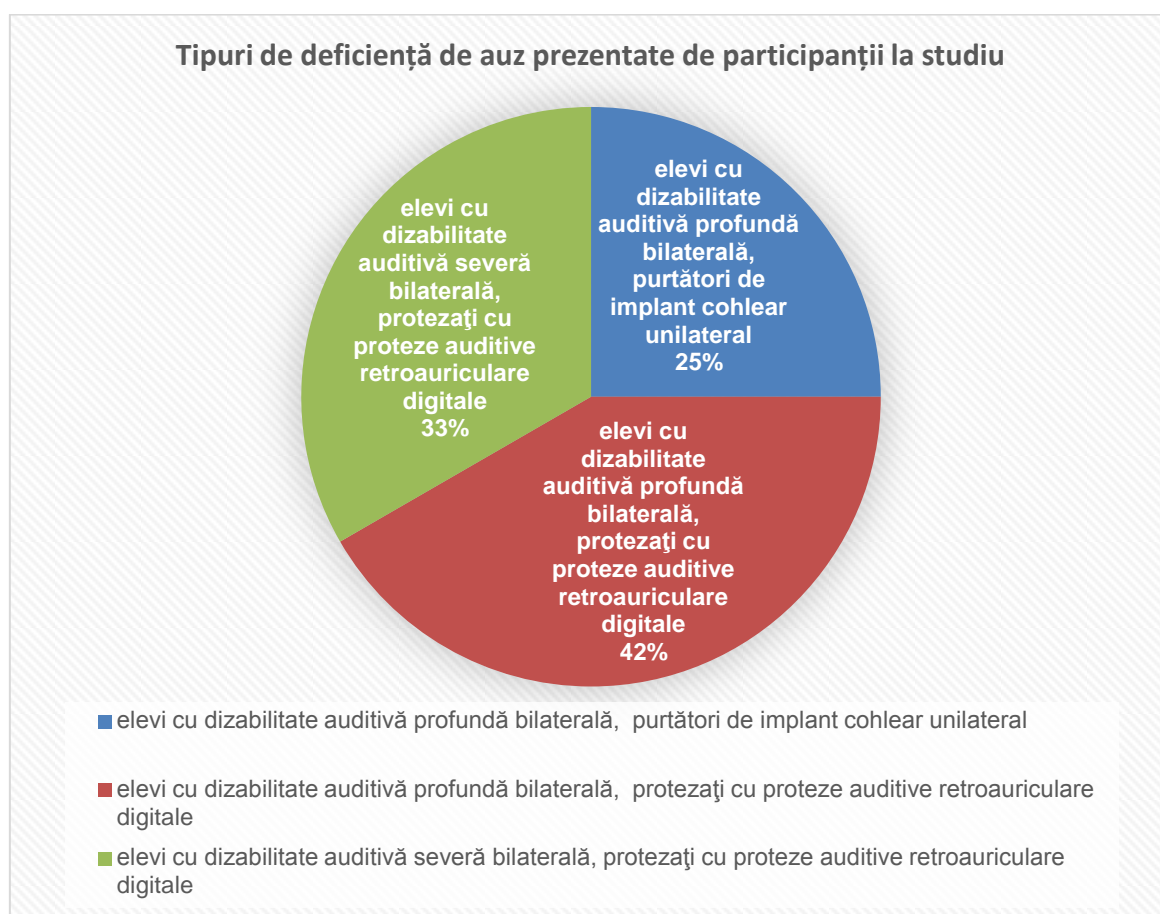
- Furnizarea unei amplificări acustice optime și funcționale prin folosirea

permanentă a protezelor și aparatelor de stimulare auditivă, ținând cont de datele audiometrice.

- Articularea unui program de reabilitare auditiv-verbală bazat pe stimularea tactilă, vizuală și proprioceptivă, de inspirație verbotonală.
- Utilizarea gamei de frecvențe optime pentru dezvoltarea vocii și vorbirii, în contextul elevilor cu dizabilitate auditivă.
- Modelarea caracteristicilor auditive din mediu, după principiile metodei verbotonele, în vederea facilitării integrării școlare, sociale și profesionale a elevilor cu deficite auditiv-perceptive.

Ipoteza generală de la care am pornit a fost că includerea unor tehnici de reabilitare verbotonală, cu precădere a celor de stimulare senzorială și corporală, în programele de intervenție corectiv-recuperative, va contribui la dezvoltarea optimală a limbajului și comunicării elevilor cu dizabilități auditive.

Participanții la studiu au fost 12 școlari cu dizabilități auditive din clasele pregătitoare și clasa I, de la Liceul Tehnologic Special pentru Deficienți de Auz din Cluj -Napoca. Dintre aceștia, trei elevi prezintă dizabilitate auditivă profundă bilaterală și sunt purtători de implant cohlear unilateral, cinci prezintă dizabilitate auditivă profundă bilaterală și sunt protezați cu proteze auditive retroauriculare digitale; patru prezintă dizabilitate auditivă severă bilaterală și sunt protezați cu proteze auditive retroauriculare digitale (*fig.1*).

Fig.1 Descrierea grupului de participanți la cercetare

Toți participanții la studiu au participat cu regularitate la programele educative și recuperativ-terapeutice.

Aplicațiile practice propuse pentru îmbunătățirea calității activităților recuperatorii și terapeutice ale elevilor din școală au vizat:

a. Stimularea senzorială:

- acustică și vibrotactilă;
- stimularea muzicală se bazează pe valorile muzicale: ritmul și melodia.

b. Stimularea prin mișcarea corpului (activități ritmice ale corpului)

Ritmul fonetic și ritmul corporal-dezvoltă percepția parametrilor vorbirii: corpul, mișcarea, vorbirea și ascultarea

contribuind astfel la dezvoltarea armonioasă senzo- psiho – motorie (Krsic, 2016).

c. Dramatizarea

Aceasta pornește de la premisa că vorbirea și limbajul se dezvoltă ca rezultat al nevoii de expresie și comunicare a persoanei. Această tehnică este una de modelare situațională, contextuală a percepției auditive și a limbajului, care țintește, cu precădere, asupra vorbirii spontane (Verbotonal Education, 2016).

Procedura de realizare a studiului a parcurs următoarele etape:

- Selectarea elevilor cu pierderi severe și profunde de auz, conform datelor

- audiometrice rezultate în urma evaluărilor de specialitate.
- Includerea în activitățile educative și recuperativ-terapeutice, a unor aplicații practice de inspirație verbotonală.
  - Încurajarea elevilor de a folosi permanent protezele și aparatele de stimulare auditivă.

- Implicarea elevilor în toate activitățile de stimulare tactilă, vizuală și proprioceptivă, de inspirație verbotonală.
- Evaluarea eficacității introducerii aplicațiilor practice de inspirație verbotonală, prin analizarea gradului de îndeplinire a obiectivelor cuprinse în programele de reabilitare auditiv-verbală a elevilor cu dizabilități.

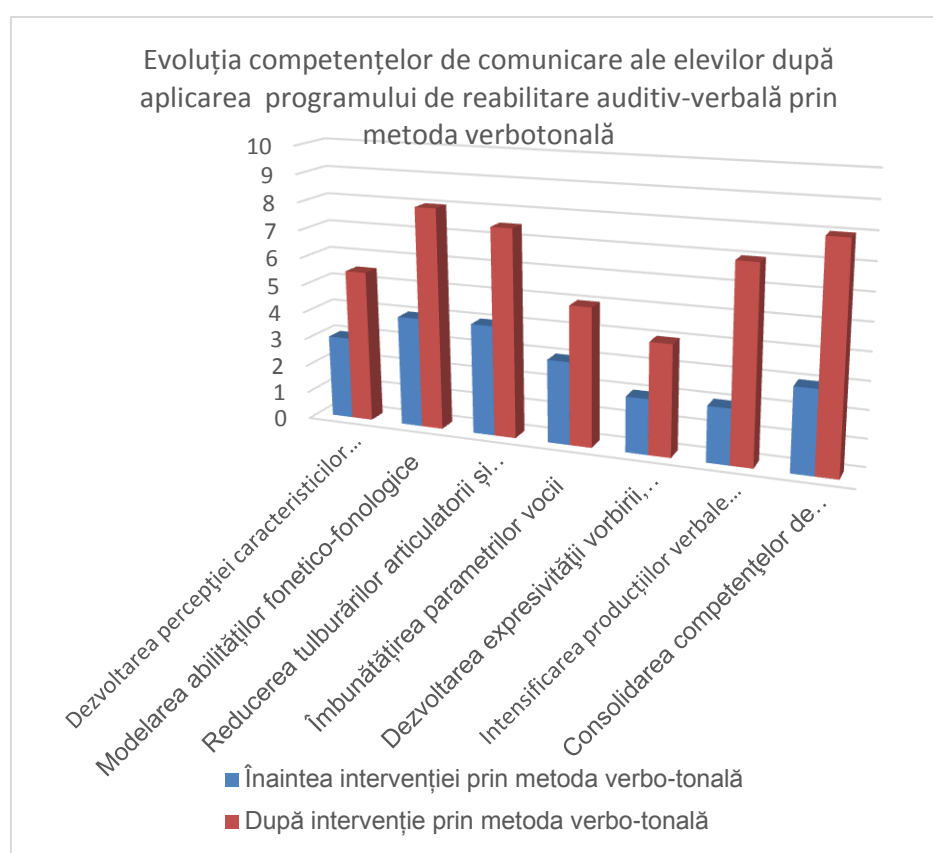

Fig.2 Rezultatele obținute pre și posttest

La sfârșitul anului școlar 2016, atunci când s-a realizat evaluarea finală a programelor de intervenție terapeutică pentru elevii participanți la studiu, s-a constatat că aplicațiile practice ale metodei verbo-tonale, incluse în procedurile de reabilitare specifice școlii noastre, au contribuit la:

- dezvoltarea percepției caracteristicilor vorbirii;
- modelarea abilităților fonetico-fonologice;
- reducerea tulburărilor articulatorii și coarticulatorii;

- îmbunătățirea parametrilor vocii (înălțime, intensitate, flexibilitate) (Bodea Hațegan, 2013).
- dezvoltarea expresivității vorbirii, stimularea calității ritmului și a intonației;
- intensificarea producțiilor verbale spontane, contextuale;
- consolidarea competențelor de comunicare orală cu persoane care nu prezintă dizabilități auditive.

Rezultatele obținute de participanții la studiu preși posttest pot fi comparate în figura 2. Se poate observa faptul că programul de intervenție propus a contribuit la îmbunătățirea performanțelor verbo-auditive a tuturor participanților la studiu.

Pentru a ilustra programul de reabilitare auditiv-verbală derulat oferim în continuare un exemplu de activitate realizat după principiile metodei verbotonale.

Exemplu de aplicații practice:

1. Disciplina: Terapii specifice de compensare
2. Titlul activității: Corectarea tulburărilor de articulare ale fonemelor consonantice M-B. Aplicații ale metodei verbo-tonale: Ritmuri fonetice - Stimularea mișcărilor corpului (body movement) și dramatizare.
3. Durata activității: 20 minute
4. Grupul țintă:
  - clasa pregătitoare – P.D., elevă cu dizabilitate auditivă profundă bilaterală, protezată cu proteză auditivă retroauriculară
  - profesorii psihopedagogi de terapie specifică de compensare

5. Obiective: Stabilirea și exersarea unor elemente comune de desfășurare a activităților de stimulare corporală în vederea corectării tulburărilor de articulare a fonemelor M-B, prin aplicarea programelor de stimulare a mișcărilor corporale, la elevii cu dizabilități auditive din ciclul primar.

6. Resursele:

- umane: profesorul psihopedagog care a beneficiat de stagiul de formare în metoda verbotonală
- materiale: fișă de lucru, cartonașe imagini, obiecte de îmbrăcăminte, accesorii-umbrelă, poșetă, ochelari, șal.

7. Descrierea activității:

Activitatea constă în efectuarea exercițiilor pentru voce și pronunție și a unor exerciții-joc de stimulare corporală, cu scopul de a asocia mișcările corpului cu emisiile sonore pentru fonemele consonantice M-B. Profesorul folosește macro-mișcări naturale pentru antrenarea micro-mișcărilor de articulare a sunetelor deficitare. Pentru consolidarea pronunției celor două foneme deficitare, eleva pronunță cuvintele prezentate în perechi – “MAMA și BABA”. Profesorul terapeut reduce tensiunea articulatorie pentru sunetele „m” și „b”, le pronunță mai lung, astfel încât să fie sesizate vibrațiile laringiene. Activitatea se încheie cu participarea elevei și a profesorului la minidramatizarea intitulată “Imită personajul!” (personajele fiind mama și baba).

- A. Exerciții de voce și pronunție (Dujmović, 2016):

a) luarea poziției (adoptarea unei poziții corporale de articulare corectă);

- - întindere;
- - căscat;
- - relaxare;

-activități spontane de înviorare și pregătire a corpului pentru vorbire.

b) căutarea senzației de vibrație laringiană și pectorală;

- pronunțarea fonemelor consonantice mmmmm, bbbbbb;
- fonație puternică.

c) pronunțare de numere cu putere – 1, 2, 3, 4 pauză 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

- controlul respirației;
- reducerea fenomenului de nazalizare a sunetelor.

B. Rimele fără sens – realizate prin exerciții de emiterie însoțite de mișcare, de bătaie pe ritmuri cu degetele pe masă:

Ma ma Ba ba Ba ba

Ma mu Ba bu Ba bu

Ma mi Ba bi Ba bi

Mi mi Ba ba Ba bu

C. Exerciții de asociere a emiterii fonemelor M-B mișcări specifice ale corpului (Mišetić, 2016):

M – mângâiem obrații, așa cum își alintă mama copilul, ne mângâiem brațele, pe rând.

B – mers greoi ca al ursului, lăsăm brațele să cadă.

D. Jocuri ritmice - asocierea mișcării ritmice a mâinilor cu emiterea cuvintelor bisilabice-

MAMA, BABA, MAMI, MIMI, BUBA

E. Joc de mișcare- “Imită personajul!”- profesorul imită două personaje împreună cu eleva –pe mama (se numește Mimi) și pe bunica (baba) care are o bubă. Cei doi fac aceleași mișcări și, în plus, au aceleași accesorii-poșetă, șal, ochelari.

8. Rezultate așteptate:

- Adoptarea unor modalități unitare de realizare a stimulării corporale și a ritmului fonetic;
- Stimularea limbajului și comunicării prin ritm fonetic și mișcarea corpului, tensiunea fizică armonioasă contribuind la corectarea pronunției fonemelor B-M.

9. Rezultate înregistrate:

Eleva cu dizabilitate auditivă profundă bilaterală și protezată cu proteză auditivă retroauriculară digitală, a fost implicată și a rămas în sarcină până la finalul activității de stimulare a limbajului și comunicării prin mișcare și ritm fonetic.

La finalul activității, eleva a reușit să pronunțe corect fonemul consonantic B în silabe și cuvinte bisilabice și să diferențieze corect fonemele consonantice M-B în jocul de mișcare “Imită personajul!”.

Concluzii:

În urma evaluării realizate la finalul programului de reabilitare auditiv-verbală de inspirație verbotonală, cei 12 elevi au înregistrat progrese semnificative în dezvoltarea limbajului și a comunicării (fig.2).

Prin adoptarea tehnicii de stimulare corporală și a ritmului fonetic în activitățile de ortofonie, s-au îmbunătățit

percepția și vorbirea, datorită optimizării procesului ascultării.

De asemenea, elevii și-au rafinat abilitățile de percepere și diferențiere a cuvintelor și fonemelor, fapt demonstrat prin reducerea numărului de erori articulatorii și coarticulatorii.

Prin participarea efectivă la programul recuperativ-terapeutic, în care au fost incluse elemente de stimulare corporală (individuală și de grup), elevii și-au perfecționat vizibil calitățile vocii, au descoperit și folosit elemente noi de expresivitate a vorbirii, și-au îmbunătățit calitățile ritmului și intonației vorbirii (valorile acustice ale metodei verbotonale).

Includerea elevilor participanți la studiu în activități extrașcolare, desfășurate în afara instituției, a oferit noi oportunități de utilizare a comunicării verbale orale cu persoanele valide, constatându-se o intensificare a producțiilor verbale spontane, contextuale ale elevilor, iar acest fapt a contribuit la consolidarea competențelor de comunicare verbală orală

Rezultatele înregistrate în urma studiului întreprins de noi, sugerează faptul că includerea aplicațiilor practice în programele de reabilitare complexă a limbajului, a adus un plus de eficiență sarcinilor ortofonice, facilitând procesul de dezvoltare a competențelor de comunicare la elevii cu dizabilități auditive.

Bibliografie:

Anca, M. (2000). *Intervenții psihopedagogice în antrenarea*

funcțiilor auditiv-verbale, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

Bodea Hațegan, C. (2013). *Tulburări de voce și vorbire. Evaluare și intervenție, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.*

Dujmović, M. T. (2016). *Exercices for voice and pronunciation (Exerciții de voce și pronunție), Prelegere susținută oral în cadrul workshop-ului – Activitate de ortofonie, elevi cu dizabilități auditive și asociate din ciclul primar, Poliklinica SUVAG, Zagreb: SUVAG Polyclinic.*

Dunca, M. N., Piontchevici, Z. A. (2016). *Metoda verbo-tonală între teorie și practică- Ghid de inițiere-realizat în urma programului de formare profesională din cadrul proiectului Erasmus+ Nr. 2015-1-RO01-KA101-014915, Cluj-Napoca, 2016, Târgu-Lăpuș: Editura Galaxia Gutenberg.*

Guberina, P. (2013). *The Verbotonal Method (Philosophy of the Verbotonal System), Croatia: Publisher Artresor Naklada, co-publisher Poliklinica SUVAG, p. 447-461.*

Krsic, S. (2016). *Body movement stimulation (Stimularea mișcărilor corpului), Prelegere susținută oral în cadrul workshop-ului – Activitate de ortofonie, elevi cu dizabilități auditive și asociate din ciclul primar, Poliklinica SUVAG, Zagreb: SUVAG Polyclinic.*

Mihaljevic, S. P. (2016). *Correction Optimal (Corectarea optimală), Prelegere susținută oral în cadrul workshop-ului – Activitate de ortofonie, elevi cu dizabilități auditive*

și asociate din ciclul primar,
Poliklinica SUVAG, Zagreb: SUVAG
Polyclinic.

Mišetić, D. (2016). *Phonetic Rhythms: Musical stimulation in verbotonal method* (Ritmuri fonetice: Stimularea muzicală în Metoda verbotonală), Prelegere susținută oral în cadrul workshop-ului – Activitate de ortofonie, elevi cu dizabilități auditive și asociate din ciclul primar, Poliklinica SUVAG, Zagreb: SUVAG Polyclinic.

XXX, (2016). Suport de Curs: Verbotonal Education; SUVAG, Polyclinic of the Rehabilitation for Listening and Speech, Zagreb, Croația.

---

¹ Profesor psihopedagog, Liceul Tehnologic Special pentru Deficienți de auz, Cluj-Napoca

E-mail: lacrimapelin@yahoo.com